

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als stadsgezicht van Grote Markt en omgeving in Lier

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Lier, gegeven op 7 augustus 2017, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 28 augustus 2017, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van Grote Markt en omgeving in Lier aantoonst;

Overwegende dat Grote Markt en omgeving in Lier als stadsgezicht architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Het stadsgezicht is een representatief voorbeeld van een architecturale tendens die gekenmerkt wordt door het streven naar een harmonisch, pittoresk en vermeend historisch stadsbeeld, geïnspireerd op pre-19de-eeuwse regionale toepassingen van gotiek, renaissance, barok en rococo. Deze visie kwam op eind 19de eeuw, kende een hoogtepunt bij de wederopbouw van historische steden na de Eerste Wereldoorlog maar leefde ook nog door na de Tweede Wereldoorlog. Het vertaalde zich in zowel ingrijpende restauraties (zoals die van het postgebouw en het vleeshuis in Lier) als min of meer getrouwe reconstructies van vernielde gebouwen (bijvoorbeeld Grote Markt 20-22) en meer creatieve historiserende nieuwbouwarchitectuur, vaak gekenmerkt door een rijkelijke sculpturale gevelafwerking. Deze coherente visie geeft een grote ensemblewaarde aan het geheel dat – met uitzondering van de meeste winkel- en horecapuien – vrij herkenbaar bewaard is.

Enkele 20ste-eeuwse gebouwen in een meer 'moderne' vormgeving (zoals de art-nouveaugetinte architectuur op het Felix Timmermansplein 3 en 6 en de art deco van Grote Markt 67-68) vormen een waardevolle tegenhanger voor deze historiserende architectuur, net zoals de zeldzaam bewaarde 19de-eeuwse neoclassicistische architectuur (bijvoorbeeld Grote Markt 43 en 51-53), waartegen de historiserende architectuur duidelijk een reactie was. Ook het overheersend neoclassicisme in de toegangsstraten tot de Grote Markt (met name de Antwerpsestraat en de Rechtestraat) biedt een betekenisvolle, contrasterende context voor het historiserende decor van de Grote Markt, de Vismarkt en het Felix Timmermansplein. De oudere, pre-19de-eeuwse gevelarchitectuur binnen het afgebakend gebied is architecturaal waardevol omdat ze als inspiratiebron diende voor deze historiserende architectuur (zo stonden de ramen van het stadhuis model voor deze van het winkelhuis aan

de Grote Markt 23) maar ze heeft natuurlijk ook een intrinsieke architecturale waarde. Die oudere architectuur dateert voornamelijk uit de late 14de tot het begin van de 15de eeuw (zoals het belfort en de Sint-Jacobskapel aan de oostzijde van de Grote Markt en de Bakkerstoren aan de Vismarkt) en uit de 18de eeuw (met name de rijkelijke gildehuizen zoals d'Eycken Boom aan de Grote Markt 36, aan de noordwestelijke zijde van de Grote Markt en het stadhuis van Jan Pieter Van Bourscheit).

De overgrote meerderheid van de gebouwen uit het interbellum werd gerealiseerd door Lierse architecten, met name J.B. Van Bouchout (8 gebouwen waarvan 2 met M. Flerackers), Edward Careels (5 of 6) en zijn zoon Gustaaf Careels (2), Aug. Ceulemans (5), F. Flerackers (4, 5 of 6), J. Van Peborgh (4), Léon Wellens (4), M. Flerackers (3 of 4 waarvan 2 met J.B. Van Bouchout), Alfons Alpaerts (stadsarchitect tijdens en net na de Eerste Wereldoorlog) (2), Gustave Brion (2), Eugène Van Ouytsel (2), J. Flerackers (1, 2 of 3), Cornelis Sol (1 of 2) en Jozef Meulepas (stadsarchitect van begin jaren 1920 tot midden 20ste eeuw) (1). Slechts enkele woningen werden gerealiseerd door ontwerpers uit andere steden zoals Antwerpen (Joseph Evrard, Egide Van der Paal en Emilius Heylen), Leuven (Alphonse Stevens en Frans Vandendael), Turnhout (Jules Taeymans), Brussel (L. Sterckx) en Roeselare (Louis Fabri). Ook de rol van de Antwerpse architect Gerard De Ridder mag niet onderschat worden, gezien de grote gelijkenis van de gerealiseerde wederopbouw met zijn ontwerpplannen uit 1915. Bij de vroeg 20ste-eeuwse voorbeelden van historiserende architectuur vinden we invloedrijke ontwerpers zoals Alfons Van Houcke (Gent-Brussel) en Philippe Van Boxmeer (Mechelen). Naoorlogse historiserende ontwerpen werden gerealiseerd naar plannen van onder andere de Antwerpenaren Frans Laporta en Paul Beniest;

Overwegende dat Grote Markt en omgeving in Lier als stadsgezicht stedenbouwkundige waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Sterk aansluitend bij de architecturale waarde, heeft dit stadsgezicht ook een hoge stedenbouwkundige waarde als voorbeeld van de esthetische, contextuele stedenbouw die vanaf eind 19de eeuw internationaal doorbrak met de publicatie "Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen" van de Oostenrijkse architect Camillo Sitte (1889). Deze visie, die vaak beschouwd wordt als het begin van de moderne stedenbouw als een autonome discipline, vertrekt vanuit de realiteit (de topografie, geschiedenis en functionaliteit van een plaats) eerder dan vanuit algemene formele principes zoals geometrie of symmetrie. Dat deze visie snel doordrong in België is te danken aan de vroege Franse vertaling van Camillo Sittes publicatie (1902) maar ook aan oudere, Belgische publicaties van architect Hendrik Beyaert (1877) en de Brusselse burgemeester Charles Buls, met name diens "Esthétique des villes" (1894).

Een typisch kenmerk van deze stedenbouwkundige aanpak bij de wederopbouw van de Grote Markt van Lier is de poging om de moderne eisen inzake verkeer te verzoenen met het langzaam gegroeide, onregelmatige en gesloten karakter van het plein. Dit deed men bijvoorbeeld door het huis op de hoek met de Eikelstraat te herbouwen op een galerij of door het hoekhuis op de Grote Markt 50 te voorzien van een loggia. Ook de aandacht voor een zichtas op het belfort vanuit de Koning-Albertstraat getuigt van die esthetische, contextuele benadering;

Overwegende dat Grote Markt en omgeving in Lier als stadsgezicht historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Enerzijds heeft het stadsgezicht historische waarde als een getuige van de massale vernielingen die in sommige Vlaamse steden aangericht werden tijdens de Eerste Wereldoorlog, niet zozeer als gevolg van gevechten maar wel als een vorm van intimidatie die paste in het concept van totale oorlog waarbij ook burgerdoelwitten beschouwd werden als een legitiem doelwit. Deze vernielingen worden herdacht door enkele datumstenen (onder andere Grote Markt 13 en 17).

Anderzijds is de Grote Markt en omgeving een representatief voorbeeld van de complexe wijze waarop deze wederopbouwarchitectuur tot stand kwam. Architecten speelden hierbij natuurlijk een grote rol, evenals de opdrachtgevers (waaronder enkele belangrijke lokale figuren zoals de senator Ernest Bergmann die heel wat huizen op de Grote Markt bezat). Ook de lokale overheid trachtte zeer sterk om het resultaat te sturen door middel van een

bouwreglement, ideaalplannen, een bouwraad en de opmerkingen van de stadsarchitect. Nationale organisaties zoals de Dienst der Verwoeste Gewesten en de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten kwamen regelmatig tussen, evenals de internationale organisatie Oeuvre Suisse en Belgique. Bovendien bevat het stadsgezicht een zeldzaam gerealiseerd voorbeeld van wederopbouw door de Duitse bezetter (Vismarkt 15).

Ten slotte heeft de Grote Markt een grote historische waarde omwille van haar onlosmakelijke verbondenheid met de stadsgeschiedenis van Lier (sinds de 13de eeuw). Dit vertaalt zich zowel in de uitgestrektheid van het plein als in de architecturale resten uit de late 14de tot vroege 15de eeuw (het belfort en de Sint-Jacobskapel) en de 18de eeuw (stadhuis en gildehuizen). Hetzelfde geldt voor de 14de-eeuwse Bakkerstoren aan de Vismarkt. Zowel de gevelarchitectuur als de eeuwenoude huisnamen van de wederopgebouwde panden verwijzen ook naar die rijke stedelijke geschiedenis. De meridiaanlijn herinnert dan weer aan de 19de-eeuwse nationale initiatieven tot modernisering;

Overwegende dat Grote Markt en omgeving in Lier als stadsgezicht esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De Grote Markt en het ensemble van het Felix Timmermansplein, de Hoge Brug en de Vismarkt (met zowel bebouwing als waterloop en bomen) zijn het onderwerp geweest van heel wat (amateur)kunstenaars (schilders, fotografen, schrijvers) wat er op wijst dat men ze een esthetische waarde toekende. Voorbeelden zijn de publicatie Schoon Lier van Felix Timmermans (1886-1947), de schilderijen van Isidoor Opsomer (1878-1967) die als lid van het Provinciaal Comité voor Monumenten en Landschappen regelmatig advies verleende over de wederopbouw van de Grote Markt en omgeving in Lier, en de tekeningen van Anton Pieck (1895-1987);

Overwegende dat Grote Markt en omgeving in Lier als stadsgezicht culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De historiserende heropbouw van de Grote Markt en omgeving is een uiting van de herinneringscultuur (de nostalgische nood aan herkenbaarheid en houvast), die typerend is voor de moderne, Westerse cultuur. De Grote Markt met haar laatmiddeleeuwse belfort en vleeshuis en haar 18de-eeuwse stadhuis en gildehuizen, is daarenboven een getuige van de eeuwenoude stadscultuur in Vlaanderen. Hierbij aansluitend is de belangrijke rol die de Grote Markt speelde en speelt bij heel wat stedelijke evenementen, gaande van de wekelijkse markt, tot de internationaal vermaarde duivenmarkt en feestelijke stoeten zoals de Jubileum-Cavalcade waarbij de Markt niet louter decor is maar soms ook het onderwerp vormt, zoals praalwagens in de vorm van het belfort bewijzen,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als stadsgezicht:

Grote Markt en omgeving in Lier,

Eikelstraat 2, 3,

Felix Timmermansplein 1, 2, 3, 5, 6, zonder nummer (buildragershuisje),

Florent Van Cauwenberghstraat 3, 5,

Grote Markt 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 54B, 55, 56, 57, 58, 59, zonder nummer (toegangspoort tussen nummer 59 en nummer 60), 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,

Koning-Albertstraat 2,

Rechtestraat zonder nummer (Hogebrug),

Vismarkt 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23,

bekend ten kadaster Lier, 1ste afdeling, sectie G, perceelnummers 698B, 699A, 700B, 702A, 703A, 791R, 791P, 793B, 794, 824F (deel), 834K (deel), 834H, 835E (deel), 841N (deel), 841P (deel), 842A, 845C, 845D, 846B (deel), 847B (deel), 848C, 849B, 853G, 854E (deel), 855D (deel), 857B (deel), 859C (deel), 860, 861B, 862E, 863H, 863G (deel), 865D, 866C (deel), 868B, 869A, 870C, 871A, 872F, 873L, 873M, 874D, 875B, sectie K, perceelnummers 8/2, 16C, 20C (deel), 20K (deel), 23C, 24E (deel), 25E (deel), 26E (deel), 32B (deel), 33L, 34F, 35C (deel), 41N, 42C, 42D, 44K (deel), 48B, 50C (deel), 51A, 52C, 340F (deel), 360H, 361C, 367B, 367G, 369N (deel), 371B, 373C, 374G, 376B (deel), 377L (deel), 381G (deel), 436, 437G, 438G, 441G, 444H (deel), 447K (deel), 450F, 453F en deel uitmakend van het openbaar domein.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het stadsgezicht Grote Markt en omgeving heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° architecturale waarde;
- 2° stedenbouwkundige waarde;
- 3° historische waarde;
- 4° esthetische waarde;
- 5° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het stadsgezicht Grote Markt en omgeving zijn:

Grote Markt, Vismarkt en Felix Timmermansplein

De Grote Markt van Lier is een ruim plein met een vrij gesloten karakter door de aaneengesloten bebouwing aan de drie pleinzijden, enkel onderbroken door de smalle openingen naar de straten errond (met een wederopgebouwd pand boven een voetgangersgalerij op de hoek van de Grote Markt en de Eikelstraat, en een poortdoorgang naar de Brouwerijstraat). Door de inplanting van het stadhuis ontstaan twee verschillende, met elkaar verbonden pleinen, een groot vrijwel rechthoekig ten noordwesten van het stadhuis, en een klein, versmallend plein ten zuidoosten ervan. Waar de Markt zich verwijdt tot plein bevindt het stadhuis met belfort zich min of meer parallel met de achterliggende, aaneengesloten bebouwing waardoor aan de oostzijde van dit stadhuis een smalle straat wordt gecreëerd, ter hoogte van de Brouwerijstraat.

Aan de oostzijde komt de Grote Markt uit op de Hoge Brug (Rechtestraat zonder nummer) over de Binnennete. Dit is een klassieke witstenen brug op drie steekbogen tussen pijlers met een wigvormige verzwaring en ijzeren leuning, die tijdens de wederopbouw gerealiseerd werd. Deze oostelijke toegang naar de Grote Markt wordt in het zuiden geflankeerd door het Felix Timmermansplein en in het noorden door de Vismarkt. Het Felix Timmermansplein is een rechthoekig plein, de Vismarkt een straat die ter hoogte van de Brouwerijstraat verbreedt tot een pleintje, en beide worden gekarakteriseerd door gesloten bebouwing uit het eerste kwart van de 20ste eeuw, aansluitend bij die van de Grote Markt.

De drie pleinen zijn gekasseid (een praktijk die daar teruggaat tot het einde van de 14de eeuw). Aan de zijde van de Binnennete bevinden zich verder gemetste kaaimuren (deels verlaagd), ijzeren leuning en bomen (treurwilgen aan het Felix Timmermansplein). In de openbare ruimte bleven verder nog enkele waardevolle historische elementen bewaard zoals de rechtssteen (ook aangeduid als heksensteen) en de 19de-eeuwse meridiaan op de Grote Markt. Op de Vismarkt bevindt zich een 19de-eeuwse stadspomp, op het Felix Timmermansplein een laat 20ste-eeuwse buste van Felix Timmermans.

Historiserende wederopbouw

Het geheel van de Grote Markt, Vismarkt en het Felix Timmermansplein wordt in de eerste plaats gekarakteriseerd door wederopbouw uit de periode 1918-1925 met enkele uitlopers (zoals Grote Markt 19-Eikelstraat 3 uit het midden van de 20ste eeuw). De gevelarchitectuur die hierbij gehanteerd werd, is bijna uitsluitend historiserend, meer bepaald neotraditioneel (Grote Markt 4, 7, 19-Eikelstraat 3, Grote Markt 27, 30-31, 46, 50, 55, 56, 59 en zonder nummer (tussen nummer 59-60) en Vismarkt 3, 5, 7, 15, 17, 23), eclectisch (Grote Markt 6, 13 (deel), 16, 18, 48, 65, 71, 72, 73 en 76-Vismarkt 1 en Vismarkt 19), neobarok (Grote Markt 1, 13 (deel), 20-Eikelstraat 2, Grote Markt 32, 33, 47, 61, 62, 64 en 74), neorococo (Grote Markt 2, 3, 5, 11, 21, 29, en 54B-Koning-Albertstraat 2), neo-Vlaamserenaissance (Grote Markt 49, 70, 75), neo-Lodewijk XVI (Grote Markt 22 en 63) en neo-Franserenaissance (Felix Timmermansplein 1-2). Eén gevel is eerder vaak historiserend (Grote Markt 17).

Het betreft voornamelijk breedhuizen (nok parallel met de straat) maar door de toepassing van een gevelbrede dakkapel met snijgend zadeldak aan de straatzijde wordt de indruk gewekt van diephuizen. De meeste huizen hebben een zadeldak van dakpannen of leien, enkele hebben een (pseudo-)mansardedak. Vrijwel alle huizen tellen drie bouwlagen (uitzonderlijk twee of vier) en drie (soms vier) traveeën, naast enkele smallere huizen en poortgebouwen van één travee. Hierdoor ontstaat een sterke verticale ritmering met als uitzondering Vismarkt 23 dat vijf traveeën en twee bouwlagen telt.

De gevels zijn meestal symmetrisch opgevat met een rijker uitgewerkte middentravee door toepassing van een risaliet, balkon, deurvenster, dakkapel, flankerende lisenen, pilasters, decoratieve penanten, een over verschillende verdiepingen doorlopende omlijsting, geprofileerde gevelopeningen en/of meer uitgewerkte decoratieve elementen. Ook de eerste verdieping wordt vaak benadrukt met een centraal deurvenster, balkon, erker (soms met een erboven liggend balkon en/of deurvenster), geprofileerde omlijsting van gevelopeningen, lekdrempels op consoles en/of decoratieve elementen. Op de begane grond is meestal horeca of een winkel voorzien, in de vorm van een gevelbrede pui of – in mindere mate – een centrale deur met aan weerszijden een (verlaagd) venster. Eerder uitzonderlijk (zeker op de Grote Markt) is de begane grond opgevat als een traditioneel enkelhuis, met een deurtravee en twee raamtraveeën.

De meeste panden hebben een gevelbrede topgevel. Enkele panden (voornamelijk in neorococo, neo-Lodewijk XVI en neotraditionele stijl) hebben lijstgevels maar ook deze hebben meestal een uitgewerkte dakkapel met topgevel boven de middentravee en meer eenvoudige dakkapellen of ossenogen boven de zijtraveeën. Hoekwoningen hebben daarenboven vaak eenvoudige dakkapellen boven de zijgevels. De topgevels zijn één- of tweeledig en kunnen in twee grote groepen verdeeld worden: de puntgevels, trapgevels en tuitgevels die voornamelijk bij de neotraditionele stijl worden toegepast en die eerder sober opgevat zijn. De klokgevels, halsgevels, volutengevels en in- en uitgezwakte topgevels vindt men terug bij de neobarok, neorococo en het eclecticisme. Deze worden vaak geflankeerd door vleugelstukken (met voluten), bekroond door een gebogen kroonlijst met gestrekte uiteinden of door een driehoekig frontonnetje, en versierd met siervazen (en eerder uitzonderlijk met rolwerk).

Heel wat panden (ook deze met een topgevel) hebben net onder het dak een klassieke (gekornde) kroonlijst op klossen met eventueel een tandlijst, een centraal gebroken fronton en andere elementen van de klassieke lijst zoals friezen, trigliefen en regula met guttae. Andere klassieke elementen die vaak terugkomen zijn Korinthische, Ionische of komposiet half- of driekwartzuilen en (geblokte) pilasters (uitzonderlijk kolossaal of in superpositie). Ook de pui-omlijsting omvat in vele gevallen een min of meer uitgewerkte lijst en flankerende zuilen of pilasters.

Het parement is ofwel volledig in witsteen en/of blauwe hardsteen (voornamelijk bij neorococo, neobarok en neo-Lodewijk XVI-gevels) ofwel in rode baksteen. Bij dit laatste is eerder uitzonderlijk sprake van decoratief metselwerk, maar dit baksteenparement is wel regelmatig afgewerkt met knipvoegen, en wordt steevast in min of meerdere mate verlevendigd met blauwe hardsteen en/of witsteen. Eerder uitzonderlijk is er sprake van cementering als imitatiesteen. Deze (imitatie) natuursteen wordt meestal gebruikt voor het lijstwerk, de pilasters en zuilen, plint, speklagen of muurbanden, erkers, topaflijning, omlijsting van de muuropeningen (soms met een sluitsteen en neuten), pui-omlijsting (vaak met bossagewerk), kruis- of kloosterkozijnen, steigergaten, dakkapellen en/of decoratieve elementen.

De decoratie is deels stijlgebonden en bestaat uit overhoekse topstukken (pinakels), rocailles, casementen of spiegels, cartouches, mascarons, siervazen, leeuwenkoppen, diamantkoppen, bolornamenten, hermen, bebaarde mannenhoofden, ramskoppen, bloem- en fruitmotieven (guirlandes of festoenen), putti en wortelmotieven, en enkel of dubbel vaasvormige balusters. Bij een aantal woningen worden de borstweringen versierd met eenvoudige geometrische motieven zoals cirkels en ruiten. Heel uitzonderlijk is het beeldhouwwerk verguld (met name bij Grote Markt 48). Ten slotte getuigt de decoratie bij enkele gevels van een art deco invloed, bijvoorbeeld in het decoratief metselwerk of de geometrische stilerings van bepaalde decoratieve elementen.

Een vijftal gevels bevatten figuratieve vrijstaande beelden (een lierspeler, de patroon van de brouwers Sint-Arnoldus, Sint-Elloo, een schaap en een liggend lam). Meer verspreid zijn figuratieve reliëfs die meestal de huisnaam of de commerciële functie van het gebouw illustreren: een bijenkorf, valk, rundskop, klok, olifant, schaal met drie limoenen, doornenkroon, vrouwenportret in profiel, duif, hoefijzer, zalm of zeven sterren. Ook blauwhardstenen of witstenen panelen met opschriften verwijzen regelmatig naar de historische huisnaam of toenmalige functie van het gebouw. Enkele datumstenen verwijzen naar de vernieling en/of de wederopbouw van het pand. De pui-omlijsting bevat regelmatig naamstenen van de ontwerpers en – eerder uitzonderlijk – een herdenkingsplaat met verwijzing naar een bewoner van het pand.

De gevelopeningen zijn vooral rechthoekig (soms met afgeronde of geknikte bovenhoeken, uitzonderlijk bekroond met boogvelden of frontons) of segment- of steekboogvormig (ook soms met geknikte bovenhoeken). Schouder- of spiegelboogvormige gevelopeningen zijn voornamelijk terug te vinden op de eerste verdieping en in de middentravee. Eerder uitzonderlijk is de toepassing van de rondboog. Deze is voornamelijk terug te vinden in de topgevels naast ronde en ovalen (blinde) oculi. Eén dakkapel bevat een liervormig venster (Grote Markt 11).

De meeste raamopeningen hebben geschilderde houten schrijnwerk (T- of kruisvormig) met kleine roedeverdeling, voornamelijk in de topgevels en in de bovenlichten (soms gebogen of waaivormig bij deuren of erkers). Een aantal gebouwen heeft decoratief bewerkt houten schrijnwerk (zoals een rocaillemotief bij Grote Markt 3 en balusters bij de deurvensters van Grote Markt 27) en er bleef één houten poort met ijzeren benageling bewaard (Grote Markt tussen nummer 59 en 60). Enkele ramen hebben gebogen glas (met name in de erkers en puien) en/of glas-in-lood (met name in de bovenlichten of oculi). De raamopeningen hebben soms stenen kruisvensters, tussendorpels of stijlen (voornamelijk bij de neotraditionele

gevels) en deze stijlen zijn in uitzonderlijke gevallen decoratief uitgewerkt (als halve balusters of met een wortelmotief).

Verschillende gevels bevatten decoratief smeedwerk in de vorm van balustrades, afsluiting van deurlichten, poorten en winkelpuien, gevelankers en consoles voor vlaggenmasten. Ten slotte bevatten enkele gevels waardevolle toevoegingen zoals een lichtreclameopschrift (Grote Markt 21) en een winkelpui (Grote Markt 33).

Niet-historiserende wederopbouw

Bij de wederopbouw van drie panden op de Grote Markt midden jaren twintig, werd gekozen voor een gevelarchitectuur die eerder aansluit bij de art deco en het modernisme. Qua woningtype en volume zijn deze vergelijkbaar met de historiserende wederopbouw maar de gevelarchitectuur is eerder geometrisch gedecoreerd en bestaat uit een combinatie van baksteen en cementering. Bij het pand aan de Grote Markt 39 zijn dit onder andere driehoekige dakkapellen en kolossale bakstenen lisenen met decoratief metselwerk (in navolging van de Amsterdamse School). De gevel van de dubbelwoning aan de Grote Markt 67-68 bevat een verticale belijning door het gebruik van lisenen en een horizontale door de van een tandlijst voorziene balkons. Geometrische of florale cementen motieven sieren de bekroning van de lisenen op de bel-etage en de top van de puntgevel, en de balustrades hebben geometrische smeedwerk.

Naoorlogse historiserende gevelarchitectuur

Ook voor een tiental panden die tijdens de tweede helft van de 20ste eeuw werden opgetrokken, koos men voor een historisch geïnspireerde gevelarchitectuur. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen de neotraditionele panden (Grote Markt 10, 23, 24-25, 40 en 66 en Vismarkt 9), een gevelarchitectuur die eerder postmodern is (Grote Markt 8-9 en Vismarkt 21) en een eerder vaag traditioneel geïnspireerd pand (Grote Markt 34-35).

De naoorlogse neotraditionele panden zijn vergelijkbaar met deze uit de wederopbouwperiode, zij het iets groter qua schaal. Het betreft voornamelijk breedhuizen onder een zadeldak van twee tot vijf traveeën en drie of vier bouwlagen. De bovenverdiepingen zijn vrij uniform uitgewerkt met soms een beperkte benadrukking van de eerste verdieping (met een erker, verlaagde vensters of een decoratieve borstwering) of de middentravee (met een risaliet). Deze panden hebben zowel lijstgevels (eventueel met dakkapellen of een attiek) als gevelbrede topgevels (voornamelijk trapgevels) die qua vorm aansluiten bij de topgevels uit de wederopbouwperiode. Het parament is meestal een combinatie van baksteen met witsteen en blauwe hardsteen voor de plint, venster- en pui-omlijstingen, stijlen, muurbanden, pilasters, waterlijsten, topaflijning en decoratieve elementen zoals frontons, modillons, voluten, frontons, pinakels, bolornamenten, casementen, stenen cartouches met huisnaamopschrift en een illustrerend reliëf (leeuw). Deze decoratie is wel eenvoudiger en meer spaarzaam aangebracht dan bij de gevels uit de wederopbouwperiode. De gevelopeningen zijn rechthoekig of segmentboogvormig (met geknikte bovenhoeken en in een geprofileerde omlijsting bij Grote Markt 23 in navolging van de vensters van het 18de-eeuwse stadhuis) en hebben uitzonderlijk een stenen tussendorpel. Het schrijnwerk heeft vaak een kleine roedeverdeling, met name voor de bovenlichten.

De postmoderne panden sluiten aan bij deze naoorlogse neotraditionele panden maar hebben een geometrisch uitgezuiverde en deels anachronistische decoratie (zoals de speelkaartmotieven bij Grote Markt 8-9). Bij het pand aan de Grote Markt 34-35 ontbreekt die decoratie bijna volledig.

Vroeg 20ste-eeuwse historiserende gevelarchitectuur

De historiserende gevelarchitectuur die de wederopbouw kenmerkt, werd ook voor de Eerste Wereldoorlog al toegepast, met name bij drie vroeg 20ste-eeuwse panden aan de westzijde van de Grote Markt, alle drie met witstenen parement. Het postgebouw aan de Florent Van Cauwenberghstraat 1-5 is een uit 1903 daterende neogotische reconstructie van een laat 14de-eeuws gebouw dat tijdens de interbellum quasi identiek werd heropgebouwd. Het wordt gekenmerkt door de combinatie van een punt- en lijstgevel, en kruisvensters in spitsboognissen onder een driuipijst, met een driepasmotief in de boogvelden. Ook het breedhuis aan de Grote Markt 38 is neogotisch en heeft een lijstgevel die verticaal geritmeerd wordt door Brugse traveeën met geprofileerde tudorboogomlijsting, en overluifelende dakkapellen met driepasmotief. Verder wordt deze gevel gekenmerkt door een rijke decoratie van het parement (reliëf in de borstweringen en boogvelden, figuratieve consoles en een opschrift) en ook van de deur en het smeedwerk. Het pand aan de Grote Markt 44 is een neorococo hoekpand dat grotendeels aansluit bij de wederopbouwarchitectuur. Kenmerkend is verder het witstenen parement, de klokgevel met bekronend Cupidobeeld en het decoratief smeedijzerwerk in het bovenlicht van de deur.

Laat- en neoclassicistische gevelarchitectuur uit de lange 19de eeuw

Het geheel bevat nog vijf panden in laat- of neoclassicisme uit de lange 19de eeuw, waartegen de historiserende architectuur van de 20ste eeuw een reactie was. Deze bevinden zich vooral aan de oostelijke en noordoostelijke zijde van de Grote Markt (Grote Markt 37, 43, 51, 52 en 53). Het zijn zowel oudere diephuizen onder een schilddak als breedhuizen onder een zadeldak, telkens met een lijstgevel van drie bouwlagen en drie of vier traveeën (die bij sommige huizen nog bepleisterd en witgeschilderd is). Deze gevels worden vaak gekenmerkt door zowel een horizontale als verticale geleiding. Horizontaal bepalend zijn de cordonlijsten en de kroonlijst, al dan niet gekornist, op klossen, consoles of modillons, en met een tandlijst. Soms wordt de bel-etage benadrukt door een balkon of balustrade. Verticale elementen zijn Ionische pilasters of hoeklisenen, eventueel kolossaal en/of geblokt. De gevelopeningen vertonen vaak een verkleinende ordonnantie en zijn rechthoekig. Ze hebben blauwhardstenen dorpels of (tot cordon doorgetrokken) lekdrempels en decoratieve ijzeren balustrades, evenals geschilderd houten schrijnwerk, vaak met een kleine roedeverdeling. De decoratie blijft verder beperkt (onder andere florale motieven op consoles, borstwering en/of fries). Het pand aan de Grote Markt 44 bewaart een blauwhardstenen pui tussen hoeklisenen met een verdiepte schacht en guirlandes.

Daarnaast staan aan het Felix Timmermansplein (3, 5 en 6) vier breedhuizen van drie bouwlagen uit het begin van de 20ste eeuw die aansluiten bij het neoclassicisme (lijstgevel en kroonlijst) maar die ook andere invloeden vertonen. De panden aan het Felix Timmermansplein 3 en 6 zijn art nouveau-getint. Ze hebben een roodbakstenen parement met knipvoegen dat wordt verlevendigd door het gebruik van gele, witte en donkergrijze baksteen voor de gedeeltelijke omlijsting van de muuropeningen en voor de muurbanden (materiaalpolychromie). De muuropeningen zijn rondboogvormig met uitzondering van de grote vensters op de begane grond en de eerste verdieping, die segmentboogvormig zijn. Het geschilderde houten schrijnwerk wordt getypeerd door een kleine roedeverdeling in de bovenlichten (op de begane grond en de eerste verdieping) en door deurlichten met geometrisch smeedwerk. Het huis aan het Felix Timmermansplein 3 heeft bovendien nog een art nouveau-getinte kroonlijst. Het pand aan het Felix Timmermansplein 5 wordt gekenmerkt door een parement in witte geglaazuurde baksteen met decoratief gebruik van grijze, geglaazuurde baksteen voor de muurbanden en bovendorpels van de vensters, en rechthoekige gevelopeningen met houten schrijnwerk waaronder een neoclassicistische winkelpui.

Pre-19de-eeuwse gevelarchitectuur

Het bouwkundig geheel bevat verder nog meerdere panden uit vroegere periodes (14de-18de eeuw). Twee daarvan werden tijdens de 20ste eeuw beeldbepalend gewijzigd in historiserende zin, met name het vleeshuis aan de Grote Markt 54 en het buildragershuisje aan het Felix Timmermansplein zonder nummer.

Het vleeshuis is een in oorsprong 15de-eeuws en tijdens het interbellum historiserend gereconstrueerd onderkelderd hoekgebouw (Koning-Albertstraat) van drie traveeën en twee bouwlagen onder een gecombineerde bedaking (leien). Aan de Grote Markt bestaat het parement uit witsteen en worden de twee rechtse traveeën bekroond met een trapgevel met een overhoeks topstuk in natuursteen (Gobertange met Euville voor de geprofileerde delen). De linkse travee heeft een lijstgevel met een dakkapel. Op de verhoogde begane grond bevindt zich een overluifeld bordes (leien op een houten gebinte) met een blauwhardstenen steektrap en een natuurstenen getrapte balustrade met driepasbogen, waarop twee schilddragende leeuwen staan met het opschrift S.P.Q.L. De muuropeningen op deze verdieping zijn korfboogvormig met bovenlichten (vierasmaaswerk in een geprofileerde omlijsting), ingevuld met groene, ruitvormige glaspanelen, en links en rechts met deuren met ijzerbeslag. Ook op straatniveau bevinden zich twee korfboogvormige deuren met ijzerbeslag (links). De bovenverdiepingen worden opengewerkt met kruisvensters en rechthoekige vensters met geschilderd houten schrijnwerk en kleine roedeverdeling. Naast de ingang is een gedenkplaat aangebracht (een rechthoekige witte natuurstenen plaat met een driepasmotief en een bas-reliëf met de voorstelling van een vrouw met lauwerkrans).

De zijgevel aan de Koning-Albertstraat is een lijstgevel van zes traveeën en twee bouwlagen, en drie dakkapellen. Het parement bestaat uit baksteen met muurankers met een krulspie, en gebruik van zandsteen voor de speklagen (om de drie rijen baksteen) en de plint. De gevel wordt verticaal geritmeerd door homogeen doorgetrokken lisenen per travee en horizontaal door een kordonlijst onderaan de vensters van de eerste verdieping. De muuropeningen bestaan uit rechthoekige vensters in de plint, spitsboogvormige drielichten met neogotisch maaswerk en omlijsting uit Euvillesteen op de verhoogde begane grond, en ingekaste kruisvensters hogerop. De laatste, inspringende travee bevat twee gedichte rechthoekige venstertjes en een rechthoekige deur in een eenvoudige blauwhardstenen omlijsting onder een geprofileerde waterlijst en het opschrift "Vredegerecht". Rechts daarvan bevindt zich een aansluitende lagere muur van baksteen met natuurstenen speklagen, een segmentboogvormig deurtje en hogerop een spitsboogvormige nis. Het schrijnwerk en het glaswerk zijn analoog aan die van de gevel aan de Grote Markt.

Het buildragershuisje is een traditioneel, in oorsprong 17de-eeuws, alleenstaand breedhuis van twee traveeën en één bouwlaag onder een overkragend schilddak (leien) dat in 1963 op deze locatie werd heropgebouwd. Het parement is opgebouwd uit baksteen met een zandstenen onderbouw en rechthoekige muuropeningen in een natuurstenen omlijsting met kwarthol beloop (een kruiskozijn in de oostgevel en een kloosterkozijn in de zuidgevel, met geschilderd houten schrijnwerk en voorzien van luiken). De noordgevel bevat een gevelsteen met het opschrift: "Gift van de Heer Rik Schöller/ 1963".

De gevelarchitectuur van de andere pre-19de-eeuwse panden dateert voornamelijk uit de 17de en 18de eeuw, waarvan enkele als inspiratiebron dienden voor de historiserende gevelarchitectuur van de 20ste eeuw.

Grote Markt 36

Vroeg 18de-eeuws barok diephuis van drie traveeën en twee bouwlagen onder een zadeldak (leien), gelegen op de hoek met de Florent Van Cauwenbergstraat, gekenmerkt door een halsgevel met een in- en uitgezwenkte top en natuurstenen parement. De traveeën op de begane grond worden geritmeerd door pilasters met een verdiepte schacht en op de bovenverdieping door Korinthische driekwartzuilen op zware voluutconsoles. De muuropeningen zijn sober en rechthoekig. Het centrale travee van de eerste verdieping bevat een borstwering met zes kleine balusters, geflankeerd door rijk uitgewerkte cartouches met

een chronogram: respectievelijk "PoesIs D' eYCKen booM VerCIert" en "MInerVa Leeft In D'eYCKe telGen". De gevel wordt afgelijnd door een gekornist hoofdgestel met op de fries de vermelding "D'EYCKEN BOOM". De tweeledige top wordt gemarkeerd door geprofileerde waterlijsten, omlopend boven het centrale rondboogvenster. Dit venster wordt gevat in een bandomlijsting met voluten en geflankeerd door rechthoekige vensters. Een bekronende oculus, eveneens in een bandomlijsting, bevindt zich onder een druiplijst met een sluitsteen. De tweede geleding wordt afgelijnd door voluten en bekroond door een driehoekig fronton en een vernieuwd smeedijzeren boompje.

De zijgevel is gecementeerd op een natuurstenen plint en telt negen traveeën (zoals te zien is aan de verankering onder de cementering) en drie bouwlagen (twee bouwlagen bij de vier rechtse traveeën, drie bij de linkse) met rechthoekige of segmentboogvormige vensters. Het vierde travee heeft bovenaan een blind medaillon, bekroond door een buste van Sint-Gummarus in halfverheven beeldhouwwerk. Uiterst rechts is een rondboognisje aangebracht met Dorische driekwartzuiltjes en een kopie van een 18de-eeuws gepolychromeerd terracottabeeld van een staande madonna met kind.

Grote Markt 41, 42

Vroeg 18de-eeuws rococo breedhuis van zeven traveeën en twee bouwlagen onder een mansardedak (kunstleien) en centraal een snijdend zadeldak dwars op de straat met een topgevel. De blauwhardstenen lijstgevel is afgelijnd door een houten kroonlijst en een drie traveeën brede dakkapel met een centrale top onder een driehoekig fronton op voluten. Verder wordt de gevel verlevendigd door begrenzendende hoeklisenen met een verdiepte schacht en door spiegelversiering met holle hoeken op de borstweringen en de fries. De vensters zijn segmentboogvormig in een sober geprofileerde omlijsting. De deuren (in de tweede en zesde travee) worden gekenmerkt door een spiegelboogomlijsting met een schelpsluitsteen onder een druiplijst, een geprofileerd beloop op neuten, bovenlichten met smeedijzerwerk en tussendorpels met rocailleversiering. De geveltop is gemarkeerd door een decoratief liervormig venster en wordt aan weerszijden geflankeerd door een ossenoog. Het schrijnwerk bestaat uit geschilderde houten kruisramen met een kleine roedeverdeling.

Grote Markt 57

Vroeg 17de-eeuws traditioneel complex bestaande uit twee diephuizen van respectievelijk vier en drie traveeën en twee bouwlagen onder zadeldaken (leien) met trapgevels (respectievelijk twee- en driedelig, beide met een overhoeks topstuk). Het parement bestaat uit baksteen met gebruik van zandsteen voor een plint met schuine afzaat, en voor speklagen, neggen en vensters. De gevel is zichtbaar verankerd, in de linker trapgevel met een jaartalanker "1606" ter hoogte van de borstwering van de tweede verdieping. De gevel wordt opengewerkt met rechthoekige kruisvensters en in de top met kloosterkozijnen en rechthoekige luiken. Op de eerste en tweede verdieping zijn de kordons doorgetrokken tot onderdorpels. Een rondboogdeurtje in een kwarthol geprofileerde zandstenen omlijsting met een bolkozijn als bovenlicht geeft toegang tot het complex. De gevelopeningen zijn ingevuld met houten schrijnwerk en - de bovenlichten - met glas-in-lood. Op de eerste en tweede verdieping zijn luiken voorzien, op de begane grond rechts van de deur, traliwerk.

Grote Markt 58

Midden 18de-eeuws stadhuis in classiciserende rococo met midden 14de-eeuws gotisch belfort. Het stadhuis is een symmetrisch opgebouwd, rechthoekig complex met een lijstgevel van negen traveeën aan de voorzijde en twee bouwlagen onder een schilddak (leien). De dakconstructie bevat rondboogvormige dakkapellen in een blauwhardstenen omlijsting: een bekronende waterlijst met voluutvormige uiteinden en flankerende vruchtenslingers. Op de uiteinden van de nok staan siervazen van rood koper, bedekt met bladgoud.

De voorgevel heeft een parement van Balegemse steen en Doornikse blauwe hardsteen, en wordt verticaal geritmeerd door geblokte hoekpilasters, verdiepte penanten en een hoger oplopend (halve bouwlaag) middenrisaliet. In de blauwhardstenen plint zijn segmentboogvormige keldervensters aangebracht. De overige vensters zijn schouderboogvormig in een kwarthol geprofileerde blauwhardstenen omlijsting (op de begane grond met geprofileerde lekdrempels op voluutconsoles met een schelpmotief). De

borstweringen van de bovenvensters zijn gedecoreerd met beeldhouwde leeuwen die het stadsschild dragen. Het hoofdgestel bestaat uit een geprofileerde architraaf, een blinde fries en een blauwhardstenen kroonlijst. De gevel wordt van het plein afgescheiden door een decoratieve smeedijzeren balustrade.

Een licht vooruitspringende en drie traveeën brede middenpartij wordt afgelijnd met geblokte pilasters van blauwe hardsteen en bekroond door een driehoekig fronton met een stadsschild, gedragen door twee leeuwen, van Duitse zandsteen. Een blauwhardstenen pui met een dubbele steektrap en classicistische, smeedijzeren leuning leidt naar de ingang: een schouderboogvormige deur in een sobere omlijsting met een rocaillesluitsteen en engelenhoofd, geflankeerd door Toscaanse zuilen op sokkels (en met bovenaan triglifien met regulae en guttae), die het balkon van de bel-etage dragen. In de pui is ook een rozet aangebracht met aanduiding van het niveau boven de zeespiegel, 6 meter. Hogerop bevindt zich een rondboogvormig deurvenster in een geprofileerde omlijsting met een schelpsluitsteen, geflankeerd door eenvoudige pilasters met een verdiepte schacht en voorzien van een balkon met een smeedijzeren leuning en blauwhardstenen postamenten, bekroond door siervazen in hetzelfde materiaal. Het hoger oplopende gedeelte wordt opengewerkt met een middenvenster in een rocaille-omlijsting, geflankeerd door rechthoekige vensters in een sobere, geprofileerde omlijsting.

Een gelijkaardige achtergevel van elf traveeën is opgetrokken uit baksteen met zandstenen hoekblokken, op een zandstenen plint met getoogde keldervensters. Deze gevel bevat eveneens een geaccentueerde middenpartij, afgewerkt met een frontonbekroning, waarin een oculus verwerkt is. Op de rechtse hoek bevindt zich een neogotische nis met een witstenen beeld van Onze-Lieve-Vrouw. De zijgevels zijn eenvoudig met een gelijkaardig uitzicht. Het schrijnwerk in de vier gevels bestaat uit geschilderde houten ramen met een kleine roedeverdeling.

Ten noordwesten is het stadhuis aangebouwd tegen het belfort dat bestaat uit een verankerde torenromp op een vierkante plattegrond, met een monumentale bekroning. Het parement bestaat uit zandsteen en de gevels worden gemarkeerd door rechthoekige muuropeningen. Op de begane grond bevindt zich een rechthoekige 18de-eeuwse deur in een classicistische blauwhardstenen omlijsting onder een driehoekig fronton. Voorts is een datering ("1369") aangebracht, evenals een uurwerk aan de zuidwestzijde. De bekroning bestaat uit een leien naaldspits met een klokkenkamer, oprijzend te midden van vier uitkragende (vijfzijdige) en licht buitenwaarts hellende arkeltorens. Die laatste staan op een drielobbige boogfries en zijn verbonden door een tandfries. Ter bekroning zijn vaantjes aangebracht en bij de centrale spits een vergulde bol en staartster als windwijzer.

Naast het belfort zijn er nog twee zichtbare overblijfselen uit de late middeleeuwen: de Sint-Jacobskapel aan de Grote Markt 60 en de Bakkerstoren aan de Vismarkt 11.

Grote Markt 60: Sint-Jacobskapel

Laat 15de-eeuwse gotische en tijdens het interbellum heropgebouwde kapel, oost-west georiënteerd op een rechthoekige plattegrond, onder een zadeldak (leien) en voorzien van een dakruiter met een opengewerkte klokkentoren onder een leien spits. De sobere, tweeledige, verankerde westpuntgevel die deels bewaard bleef (zie steenverwering), is opgetrokken uit zandsteen en heeft een plint met schuine afzaat. Centraal bevindt zich een verdiepte korfboogvormige poort in een geprofileerde spitsboogomlijsting onder een druiplijst met een hogel. Het boogveld bevat een nis met het beeld van de patroonheilige. Hogerop wordt de gevel horizontaal belijnd door een kordon en daarboven bevinden zich een groot spitsboogvenster en bekronende oculus. Links van de puntgevel staat een ingebouwde, ronde en gelede traptoren met langwerpige rechthoekige kikspleten en een leien spits met een bekronend bolornament.

Vismarkt 11: Bakkerstoren

Laat 14de-eeuwse traditionele torenvormige constructie van drie bouwlagen en één travee op een rechthoekige plattegrond, onder een zadeldak (pannen) met de nok loodrecht op de straat. Het is opgetrokken uit zandsteen met gebruik van baksteen voor de herstelling van

de geveltop en heeft rechthoekige muuropeningen. De geveltop bevat een oogvormige muuropening.

Art. 3. Voor het beschermde stadsgezicht Grote Markt en omgeving gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming van het stadsgezicht Grote Markt en omgeving beoogt het behoud van de erfgoedwaarden en de bijhorende erfgoedelementen en -kenmerken. Bij een eventuele wijziging moet ernaar gestreefd worden dat de nieuwe ingrepen hierop geen negatieve impact hebben;
- 2° voor de panden opgenomen binnen de perimeter van het stadsgezicht wordt maximaal behoud, instandhouding, onderhoud en herstel van volume, schaal, korrel, materialen en architectuur vooropgesteld. Om de ensemblewaarde maximaal te behouden moet de originele dakvorm en dakafwerking behouden blijven. Dit geldt zowel voor mansardedaken als zadeldaken. Het toevoegen van dakuitbouwen of (in pandige) dakterrassen aan de straatzijde is bijgevolg niet wenselijk. Het toevoegen van bouwlagen (met inbegrip van terugspringende volumes) is omwille van het beeldbepalende perspectief niet wenselijk. De originele dakafwerking moet zoveel mogelijk worden behouden aan de straatzijde. Aan de straatzijde zijn visueel storende toevoegingen niet wenselijk;
- 3° voor de panden aan de Grote Markt 26 en Vismarkt 13 gelden specifieke beheersdoelstellingen. Deze panden ondersteunen de erfgoedwaarde van het stadsgezicht niet en verbouwing of sloop en nieuwbouw is hier mogelijk op voorwaarde dat het verbouwde of nieuwe pand zich op vlak van schaal, volume, silhouet, dakvorm, dakafwerking en materialen inpast in de bestaande gevelwand en in de perceelstructuur van de omgeving. De architecturale uitwerking dient uit te gaan van het behoud van de erfgoedwaarden van het stadsgezicht;
- 4° ook voor de naoorlogse panden aan de Grote Markt 8-9, 10, 23, 24-25, 34-35, 40 en 66 en de Vismarkt 9 en 21, gelden specifieke beheersdoelstellingen. Deze panden ondersteunen de erfgoedwaarden van het stadsgezicht maar verbouwing of sloop en nieuwbouw is hier mogelijk op voorwaarde dat het verbouwde of nieuwe pand zich op vlak van schaal, volume, silhouet, dakvorm, dakafwerking en materialen inpast in de bestaande gevelwand en in de perceelstructuur van de omgeving. De architecturale uitwerking dient uit te gaan van het behoud van de erfgoedwaarden van het stadsgezicht;
- 5° ontbrekende delen van de historische afwerkingsmaterialen zoals bijvoorbeeld smeedwerk, schrijnwerk, decoratieve elementen, historische materialen,... worden bij voorkeur aangevuld of gereconstrueerd. Indien het origineel ontwerp niet gekend is, moet worden gestreefd naar een vervanging die zoveel mogelijk aansluit bij historische voorbeelden qua vormgeving, techniek en materiaalgebruik. Hierbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met het oorspronkelijke concept van de gevelarchitectuur. Zo is het bij de restauratie van 19de-eeuwse neoclassicistische lijstgevels (Grote Markt 37, 52 en 53) aangewezen om de gevelbeploistering opnieuw aan te brengen. Verder ontbreken de bekronende hogel van de puntgevel bij Grote Markt 60 en de bekroning van de topgevels bij Grote Markt 71 en 75;
- 6° het is wenselijk dat storende ingrepen worden verwijderd en dat men hierbij teruggaat naar de originele toestand – in zoverre deze goed gedocumenteerd is. Onder storende ingrepen kan men onder meer verstaan:
 - a) de beschildering van een oorspronkelijk onbeschilderde gevel;
 - b) gewijzigde gevelopeningen (in het bijzonder later toegevoegde puien voor winkels en horeca). Onroerend Erfgoed steunt het initiatief van de stad Lier om de levensvatbaarheid van prille ondernemingen te ruggeven, de leegstand in te dammen en de koopbinding en -attractie te stimuleren ten bate van het detailhandelsapparaat in het kernwinkelgebied. Uiteraard dienen de noodzakelijke ingrepen te gebeuren met respect voor de erfgoedwaarden;
 - c) een gewijzigde dakstructuur of -bedekking, en het toevoegen van nieuwe of wijzigen van oorspronkelijke dakuitbouwen, (in pandige) terrassen, dakvensters en dakkapellen;

- 7° voor de brug opgenomen binnen het stadsgezicht wordt een maximaal behoud, instandhouding, onderhoud en herstel van volume en materialen vooropgesteld;
- 8° het behoud van de aanleg van de straten wordt eveneens vooropgesteld, rekening houdend met de kasseibestrating, de kaaimuren en ijzeren leuningen. De aanleg van nutsleidingen, straatmeubilair en verkeersinfrastructuur blijft toegelaten;
- 9° behoud, ontwikkeling en periodieke vervanging van de treurwilgen aan het Felix Timmermansplein en de bomen aan de Vismarkt. Een regelmatige controle van de bomen door middel van een VTA-analyse is aangewezen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde stadsgezicht zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde stadsgezicht moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, wegen, paden en groenaanleg;
 - d) het rooien, vellen, beschadigen en/of vervangen van de bomen aan de Vismarkt en het Felix Timmermansplein, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van die bomen, tot gevolg kan hebben;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;

- g) de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil. Dit verwijst naar de in het stadsgezicht opgenomen boorden van de Binnennete. Die Binnennete is bovendien verbonden met verschillende vlieten die onder het stadsgezicht doorlopen maar die niet vermeld worden bij de erfgoedelementen omdat ze niet zichtbaar zijn vanop de openbare weg.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 15 DEC. 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and a final horizontal stroke.

Geert BOURGEOIS